

NYIRŐ JÓZSEF

Székely tragédia

A város legszebb lánya

Toroczkai uram, a Bécsbe aranyvizet vivő fekete ember meghagyta keményen udvari papjának.

– Megmondd, barát, a torockaiaknak, hogy eltakarítsák azt a leányt, mert tíz esztendő múlva is embercsonttól fehérlik a város, ha tovább ellenkeznek.

A barát elhalt ábrázattal fordult fel lovára, de kisebbik ura mellen ragadta.

– Súgd meg ékes szép virágocskámnak, hogy hervadok, meghalok, egyet se mozduljon.

A barát lovastul szomorúan elment az útjára.

A város legszebb leánya villogó szemekkel így üzent az úrnak.

– Kárhozzék el testem-lelkem, ha egyet is lépem.

Meglágyuló ajkkal kendőjét nyújtotta:

– Ezt a könnyes keszkenőcskét küldöm kisebbik uradnak.

A város töprengve hallgatott. Súlyos, fénytelen éj borult reá, mint-ha nem lagnék benne sem Isten, sem ember. A fenyegetéstől ágyukban dideregve átkozták urukat.

Másnap esdve, könyörögve unszolták a leányt, a szép Kriza Évát.

– Ments meg! Menj hozzá! Mérgezd meg! Pusztítsd el! Fojtsd meg! Szánd meg a sorsunkat!

Kriza Éva csitítgatta:

– Egy az Isten! Ne féljetek!

A nép zúgolódott. Toroczkai uram felolvastatta a fejevári országgyűlés határozatát, hogy fejvesztés terhe alatt uraik ellen feltámadni ne merészeljenek. Az úrfi pedig külsországból hozott aranyos kanárimadarat küldött kedvesének. Kriza Éva csókolgatva mutogatta a rettegőknek.

– Van nekem egy éneklő madárkám, ki rászáll a puska csövére. Ne féljetek!

Keserűt kacagott a híren Toroczkai István, s láncos golyóbissal végiglovetett a város fölött.

– Nekem is van éneklő madárkám.

A vész hírrel követek futottak Kolozsvárra, de Bánffy György, a gubernátor¹ csak ennyit mondott.

– Furcsán levelezik Toroczkai uram a fia szeretőjével.

– Rák hátán jár az igazság – búsongott az árva város.

Nyomorgatta, szorongatta a népet a nagyúr, a kétségbeesésig. Örök jaj és gyász szállott a városra. A szép Kriza Éva szíve megesett rajtok, és egy szomorú délután összecsókolgatta leányemlékeit, elbúcsúzott tőlük. Fájó hangon eldalolta az ő árvaságát, madarának elmesélte megáláztatását. Ezen az estén Toroczkai úrfi maga mellé vevé virginásdeákját, s leültek a remegő lány mellé. A nótaszerszám megpendült. A hegyekről jött szelek elültek a dalra. Még az égi csillag is bánkódott fölöttük.

Ültek egymás mellett, s lábuknál szép aranybölcsőben aludt a szerelem. Költögették csókkal, meghalatták könnyel, ismét feltámaszták újabb reménységgel. A virginásdiák bánatos nótáját csendben sóhajtozta...

Amikor elmentek, a két ló fülein is ott lógott a bánat.

Fene dühre gerjedt Toroczkai István. Fiát bezáratta a legmélyebb tömlöcbe, a deákot kiűzette még az országból is. A város tanácsának újfent leüzente.

– A szóval nem játszom. Fejetekre rontom a várost, ha azt a leányzót mégsem száműzik.

Összeült a tanács. Reggeltől estéig, estétől hajnalig forgatta az ügyet.

– Árvát kihajtani annyi volna, mint Krisztust feszíteni! Nem veszem lelkemre!

Elbomlott a tanács. Reggeltől estig elszökött a fele, estétől hajnalig el a másik fele.

1. Főkörmányzó.

Szenyes novemberi idő járt.

Harmadnapra fegyveres hajdúkkal megjött az alispán.

– Rebellesek! Panasz van reátok. Uraitok ellen feltámadtatok, a robotot nem teljesítitek, az uralkodót felesleges panaszokkal terhelitek. Meghagyom és megparancsolom, hogy a hat vezető lázadót tüstént elfogjátok s előmbe hozzátok!

A népben felforrt a keserűség a gyalázat miatt. A meggyalázástól sötéten lángoló tömeg közül ekkor előlépett egy hatalmas férfi, Szabó Gergely uram.

– Törvénytelenység, ami velünk történik! Senkit el nem fogunk! Az úr pedig pusztuljon innét!

Utánazúgták.

– Pusztuljon innét!

A Székelykő tetején fellegek ültek, a fekete, kopasz fák ágait rázták. Az emberek nem mertek világot gyújtani. A zord sziklákon szellemek táncoltak. Az Aranyos völgyében minden élet kihalt, csak a lovas legény vágatott az urak levelével, melyben a lázadók ellen karhatalmat kértek.

Apor István, a kincstartó másnap fejét csóválva jelentette:

– Nagy baj van a Toroczkai uram énekes madárkájával. Rabutin generális egész hadsereget küldött, hogy elfogják.

Bánffy György, a gubernátor felmorcant.

– Pusztuljanak!

Nem tettek szót ellene, a nagyúr dühös volt a császárra, mert elvette a neve elől a varázsszócskát, a „Nos”-t.

Pusztuljanak és vesszen egész Erdély, ha már nem kezdheti így a leveleit:

„Mi, Bánffy György...”

*

Szép fehérek lettek a havasok, mintha a föld kihányta volna minden ezüstjét, vagy a készülő borzalomtól őszült volna meg. A német katonák fáradtan, átkozódva zúgolódtak. A vezérlő tiszt mosolyogva biztatta.

– Semmi. A havon szebb a vér.

Az Aranyos völgyében felvillantak a tüzek. Toroczkai uram néhány áldomáshordónak beverette a fenekét. Aztán lement fiához a vár tömlöcébe. Keményen rámondult.

– Készülj! Leánykérni megyünk!

A vitézeknek intett.

– Kössétek hátra a kezeit!

Úgy kötözték fel a lovára is, és gúnyból a sereg élére állították.

– Vezess!

A hold és a fiú teljességgel feketére változott. A hó hullott. Bár hullana méregpor erre a világra! A sereg tobzódva, horkoló lovakkal ereszkedett reá a városra, hiába bújt el az éjben. Az első házakra tűzcsóvát vetettek, s a lobogó fénynél felharsant a trombita.

– Üsd! Vágd!

Iszonyodva, sikoltva menekült a nép. Aléltan hullottak a lovak lábai elé.

– Egy az Isten! – rázták imádkozó kezüket az égre. Véres, habzó ajkakkal, szederjes orcával, elpusztult lélekkel, örülten vonaglott a város. Senkinek nem volt kegyelem. A durva, részeg katonák mindent prédára vetettek. A hegyekről visszafényllett a veszedelem.

A füstben, vérben, bajban is szilárdan álló fehér testű templom ablakai megvilágosodtak, és felzendült az orgona. Aléltan bukott a nép az Úr asztalára.

– Könyörülj rajtunk, nagy irgalmú Isten!...

Egyik zsoltár kifáradt, s másokra kezdettek. Csak az éj nem sietett szörnyű terhével. Az eltorlaszolt templom körül a nép saját háza tűzésénél melegedett. A véres lehelet ráfagyott az ónkarikás ablakokra. Kívül a káromlás és az átok ráfeketedett az éjre. Tán ezért nem akart soha megvirradni... A papok szüntelen hívták a hajnalt, a világosságot és annak irgalmát. A világosság visszaretent ettől a földtől, az irgalom tévővázott Isten kezeiben. A templom ajtaira fejszezsapások zuhan tak, s a fegyverek élén belépett kevélyen, szilárdan Toroczkai István.

– Jó reggelt, Toroczkó!

Összekulcsolt kézzel két férfiú lépett keményen elébe.

– Egy lépést se tovább!

Fegyverek tömege hullott a fejükre. Pár pillanat alatt bitófára vonták.

Rekedten kacagott Toroczkai uram:

– Hol vagy, Kriza Éva, város legszebb lánya? Hozd hát puskacsőre szálló énekes madárkád!

Ekkor a görnyedő nép közül felemelkedett a leány sápadtan, szépen, és térdére omolva, a földet csókolva, meztelen, ártatlan, az égből lehullva, a haját kibontva lábaihoz borult, saruit csókolta.

– Irgalmazz! Kegyelem!

Majd felveté szemét, s meglátta kedvesét, ki fehér s hideg volt, mint a megfagyott hó. Metszőn felsikoltott. Szép, kicsi kezében ott volt a madárka. Néma, arany hulla. A szívére nyomta, s halkán felkacagva ott szépen meghala.

Mindenki megnémult.

Toroczkai uram takarodót intett.

Város legszebb lányát szépen reátették az Úr asztalára. Toroczkai úrfit leoldozták a lováról.

A nagyúr megrendülve így szólott a papnak:

– Vedd fel palástodat! Add egymásnak őket!

Kemény teste meggörbült, agya elhidegült, kedve lecsendesült. A fekete erők őt magát kötözték meg. Gyász csendje ülte meg a várost. Eldobta fegyverét.

– Bocsáss meg, Toroczkó!

Az emberek örök jelül vérrel kenték be ablakukat.

– Itt véres ember lakik.

A nap lassan felemelkedett a hegyek fölé.

*

A halott madárka mégis reászállott a fegyverek csövére.

Tartalom

A város legszebb lánya	5
Szeretjük egymást, Felség	10
Fejedelem háta megett	17
A vén Külü	21
Tagosítás	27
Az első fizetés	31
Kialudt mennykövek	37
A fekete mén	42
Sas a sziklán	47
Vizsgálat	56
A klánéta	60
Törvénylátás	64
Gépindítás	70
Székel tragédia, amelyből legenda lehetne	86
Szárazság	89
A széna, a drága széna	94
Ámáli	102
Szép, csendes nyári éjszaka	111
Az útonálló	117
Havasi tragédia	123

Szalonkázás	132
Leánynézőben	137
A „Kántor úr” története	144
Búcsú a havastól	148
Bence életet ment	152
Mócsi János a törvény előtt	158
A bajusz	163
A fejj gondolat	167
Kísértetjárás Kidén	173
Nyugdíjazás	176
Családi öröm	182
Dávid koma	186
Emri bá	191
Az adóslevél	196
Új búza zsengéje	201